

a. Zprávy osobní

Vzpomínka na Karla Fojtíka

Krátce před 81. narozeninami se 8. 2. 1999 uzavřel po těžké nemoci život docenta PhDr. Karla Fojtíka, CSc., významného brněnského a českého etnografa. Úmyslně uvádím tyto dva přívlastky. Karel Fojtík a jeho dílo patřilo Brnu a Moravě a zároveň významně a úspěšně reprezentoval českou etnografii jak doma, tak v zahraničí na konferencích, kongresech, v odborné zahraniční literatuře.

Jeho životní dráha vedla od brněnských gymnaziálních a vysokoškolských studií přes středoškolskou profesuru, univerzitní asistenturu k vedoucímu postavení v etnografické části brněnského pracoviště Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV a k docentuře na Filozofické fakultě brněnské Masarykovy univerzity.

Ze střední i vysoké školy si odnesl široké vědomosti, sahající od historie, etnografie až k lingvistice a archivnictví. Původ a život na venkově formoval jeho vztah k práci, lidem a přírodě. Stejně dobře dovedl poradit v odborné vědecké otázce jako v pěstování ovoce a hospodaření ve vinohradu.

Při příležitosti Fojtíkových osmdesátin (16. 2. 1998) byla publikována řada hodnocení jeho práce, v r. 1988 byla H. Bočkovou zpracována jeho bibliografie, otištěná v *Národopisných aktualitách* (25, 1988). Mohu se proto zastavit u základních údajů z jeho vědecké biografie.

Jeho vědecký zájem polarizoval mezi třemi tématy; patřil na Moravě k průkopníkům studia dělnictva, zvl. hornictva, průmyslových oblastí a města. Souběžně se věnoval studiu starších fází

vývoje lidové kultury vesnice a malého města od 15. do 18. století na základě archívních materiálů, se kterými dovedl výtečně a se zálibou pracovat. Zajímavé poznatky zvl. o rodině a lidové společnosti mu pak byly podkladem habilitační práce nazvané: „Život českého lidu v 16. a 17. století se zvláštním zřetelem k západní Moravě. Tři kapitoly k historické etnografii“. (Rukopis 1967). Z výsledků a zkušeností čerpal podklady pro teoretické závěry k vývoji etnografie.

Studium dělnictva zahájil etnohistorickým výzkumem života brněnského textilního dělnictva a pokračoval výzkumem hornictva v rosicko-oslavanském revíru. Spolupracoval zde s Oldřichem Sirovátkou a spolu také vydali v r. 1961 monografii „Rosicko-Oslavansko“. Život a kultura lidu v kamenouhelném revíru. Při tomto výzkumu jsem také poznala Fojtíkovu práci v terénu; naše společná snaha o zvládnutí nového tématu vedla v té době i k samozřejmé výměně zkušeností přímo na místě. Zúčastnila jsem se s Karlem a Oldřichem orientačního výzkumu v jejich terénu a poznala tak jejich způsob práce i studované lokality. Stalo se to základem i naší pozdější mnohaleté spolupráce. (Podobné „výměnné“ studie jsme praktikovali i se slovenskými kolegy při výzkumu v Žakarovicích.)

Vzpomínám-li Karla Fojtíka v revue „Lidé města“, musím zdůraznit jeho podíl na formování studia města. Již v r. 1953 publikoval v Českém lidu dvoudílnou studii „Příspěvek k poznání způsobu života dělnictva v Brně v druhé polovině XVIII. a první polovině XIX. století“, věnovanou jedné z nejstarších kolonií textilního dělnictva v tzv. Červené uličce a Mezírce, postavené v l. 1780 až 1786. Pokračoval pak ve výzkumu dělnického bydlení a publikoval „Tři typy

dělnických obydlí v Brně. – Od nejstarší kolonie k nouzovým sídlištím“. (Brno v minulosti a dnes I. 1959.) Zvlášť přínosná byla studie „Dům na předměstí. Etnografická studie o životě obyvatel činžovního domu v Brně“. (Brno v minulosti a dnes V., 1963.) I zde spojoval Fojtík výzkum v terénu s archívním studiem. V zaujetí brněnskou městskou problematikou pokračoval v rozsáhlé časopisecké studii „Etnografické aspekty formování brněnských předměstí – Husovice“. (Český lid 1974.) Na analýze soupisu obyvatelstva založil svůj referát „Úloha tradice při formování brněnských předměstí“ na mezinárodní konferenci v Roztokách v r. 1975, publikované v Etnografii dělnictva 8. (Národopisná knihovna 18, Praha 1977.) Poslední prací z brněnské problematiky byla kapitola „Sociálně ekonomický rozvoj“ v knize O. Sirovátky a kol.: „Město pod Špilberkem“ (Brno 1993), pojednávající o lidové kultuře a životě lidí v Brně a okolí. Vedle studií o Brně sledoval vztah města a vesnice. Na konferenci ve Strážnici uvedl referát „Úloha venkovského města při utváření společenského vědomí vesnického obyvatelstva“, publikovaný ve sborníku „Venkovské město 2“ (Uherské Hradiště 1987). Informačně přínosný byl jeho článek ve Slovenském národopisu v r. 1987 „Výzkum města a dělnictva v zahraniční literatuře sociologické a etnografické“. Fojtík připravoval také výzkum Gottwaldova – Zlína jako centra novodobé průmyslové oblasti. Zajímavý program prezentoval s prvními výsledky na VII. mezinárodním kongresu UISAE v Moskvě v r. 1964 a ve Zprávách Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově (1966). Jiné úkoly mu zabránily v pokračování tohoto výzkumu, ale získané poznatky uplatnil v jiných studiích o problémech výzku-

mů průmyslových oblastí. Jako nové téma v etnografii jsme společně s Fojtíkem zpracovali studii „Etnografie současnosti. Východiska a výsledky“ (Český lid 1969), cizojazyčnou verzi pak jsme otiskli ve slovenském sborníku Ethnologia slavica (1974).

Vyvrcholením společné spolupráce byly Rozpravy ČSAV „K teorii etnografie současnosti“. Karel Fojtík byl výborný spolupracovník. Přinášel do společné práce nejen dobré nápady, přesné formulace i ochotu k diskusi, vstřícnost k návrhům spoluautorky, dohodu nad konečným textem. Byl tolerantní a zároveň perfekcionista pro dobro práce. Pro své obsáhlé znalosti a diskusní pohotovost byl Fojtík často zván na domácí i zahraniční konference, sympozia a kongresy. Měl přátelské svazky nejen s českými a slovenskými kolegy, těšil se úctě polských etnografů, prof. J. Burszty, prof. B. Jaworské, prof. M. Gladysze, prof. A. Szyferové a dalších, dlouholetý pracovní styk jej vázal s prof. G. Heilfurthem z Marburgu, prof. M. Zenderem z Bonnu, lužickými kolegy prof. P. Nedom a P. Musiatem, budapeštskými etnografy prof. Talassim, Bélou Gundou, Teklou Dömöterovou, G. Ortutayem, s moskevskými, petrohradskými i kyjevskými etnografy. Všichni jeho zahraniční přátelé nikdy neopominuli navštívit Brno a setkat se s docentem Fojtíkem. Až na několik výjimek už tato jména také patří historii. Generace se střídají. Naše generace měla to štěstí, že měla ve svém středu kolegu moudrého, přátelského, doma i v cizině váženého. Zůstalo po něm dílo, ze kterého mohou čerpat generace současné i následující. *Olga Skalníková*